

Titel: Résumé, [Uldall] 001-0040

Citation: "Résumé, [Uldall] 001-0040", i *Louis Hjelmslev og hans kreds*, s. 1. Onlineudgave fra Louis Hjelmslev og hans kreds: https://tekster.kb.dk/text/lh-texts-kapsel_001-shoot-workidacc-2009_0049_001_Uldall_0040.pdf (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Louis Hjelmslev og hans kreds

Ophavsret: Materialet kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge det til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

\\

\

\

Resume af Hjelmslev og Uldall: Outline of Glossematics.

Sproget er form, ikke substans (Saussure). Dersom man antager denne sætning, må man konsekvent erkende, at såvel det specifikke udtryk ('lydene') som det specifikke indhold ('betydningen') er noget externt, der vel hører med til det for ethvert sprog karakteristiske, men på hvilket en teori om sprogets system ikke kan opbygge«. En sproglig teori kan ikke være opbygget på definitioner og begreber hentet ude« fra - fra fysik, fysiologi, psykologi, logik - men må hvile i sig selv, opbygget på intra-lingvistiske definitioner og begreber. For at nå til en virkelig klaring er det derfor nødvendigt at inddele lingvistikken i to disciplinære glossematik der studerer de sproglige elementer, og som semem, udelukkende i henseende til deres form, og Komologi«ag der behandler dels det specifikke udtryk (fonetik), dels det specifikke indhold (semantik), og dels den for enkelte individer eller grupper af individer ejendommelige anvendelse af sproget (stilistik). En »prøgtilstand« må betragtes som bestående af tre koncentriske dele 1) en central del, systemet« dvs de sproglige elementer i deres indbyrdes Kmm&Kk samhörighed i 2) normen, dvs et sæt af regler der hviler på systemet, og som fastsætter variationsbredden for hvert enkelt element; 3) usus, dvs et sæt af regler

7°

2

\ '•

- 2 -

der hviler på normen, og som fastsætter den i et givet samfund eller en given samfundsdel tolererede variations- bredde. Hertil komasier udøvelsen, dvs det enkelte individs anvendelse af sproget inden for eller i delvis snodøtrid med de af usus fastlagte grænser. Ledens nomologien studerer usus og udøvelse, er det glossematikens opgave at abstrahere herfra og nå ind til en erkendelse og et studium af sprogets centrale del, normen og systemet. Det er umiddelbart indlysende, at sproget indeholder to slags formerheder, glossemer: sådanne som er modtagelige for et betydningsindhold, er fylde- lige, nierenematerne, og sådanne som ikke er modtagelige for et betydningsindhold men er tomme« kenematemerne. Olossematikken falder derfor i to afdelinger, nierenematik og kenematik, der imidlertid på grund af deres indbyrdes afhængighed må studeres i sammenhæng. Da plerematemerne er udtrykt ved en kenematememængde (der igen er udtrykt ved en lydmemængde, en skriftmemængde el. lign.), er det naturligt at afhandle kenematikken først.

71

3

- 3 -

I Kenematik.

Kenematikens råmateriale er den amorfe

materialisationsmæsses talestrøm, næppe af skrift* bevægelser eller en hvilken som helst anden art af tegn. At en sådan masse virkelig er amorf og ikke lader sig opdele entydigt ad fysiologisk eller fysisk vej, er ofte nok påvist af experimentalfonetikere; kenematisk lader den sig imidlertid opdele på den måde, at man som udtryk for et kenematem erkender det mindste, selvstændigt kommutable segment af en materialisationsmasse, dvs det mindste udsnit af en materialisationsmasse, hvis ombytning med et andet bevirker en plerematisk forskel. Som basis for denne kommutationsprøve må der opstilles et inventar over sprogtilstandens prækenler. hvorved forstaa materielle udtryk for plerematisk enheder (o: elementer og mængder) af forskellig orden, der igen hviler på en plerematisk kommutationsprøve. Da udtryksapparatet tenderer mod en indskrænkning af antallet af enheder i rækken og en tilsvarende forøgelse af antallet af enheder i inventaret, er det nødvendigt, for at forebygge deraf flydende fejltagelser, at foretage en katalyse af prækenierne, dvs en saa stor udvidelse af deres omfang som er mulig uden at bevirke en plerematisk forskel; således må dansk [lansna] "landene" katalyseres til [lanana], [jewl] "jeg vil" til [je vel] Studiet af den ukatalyserede masse henhører under nomologien og kan først foretages med fuldt udbytte,

osv.

7*

4

- 4 -

Den syntagmatiske inventar er erkendt, lige som erkendelsen af glosse-erne overhovedet er en nødvendig forudsætning for nomologien. De ved kommutationsprøven fundne elementer kan imidlertid ikke med sikkerhed betragtes som irredukt-

tible; til irreduktible enheder naar man først gennem-

gør yderligere operationer. Og da et glossem er defineret som en irreduktibel glossematisk enhed - og et keneraatem følger som en irreduktibel kenematisk enhed - benævnes de ved kommutationsprøven fundne enheder prækenematisk. For at naa til videre reduktioner er det nødvendigt at foretage en syntese, dvs indledning af prækenematisk efter deres relationer og forhold og efter deres funktion. Ved en relation forstås en paradigmatiske forbindelseslinie, der indgår i en korrelation; ved et forhold, en paradigmatiske forbindelseslinie der ikke indgår i en korrelation. Korrelation » to eller flere hinanden krydsende paradigmatiske forbindelseslinier. Der findes overalt i glossematikken tre sådanne relationer og forhold; 1) kommutation, der inddeles i kommutationsrelation, som benævnes alternation, og kommutationsforhold som benævnes skifte; 2) synkretisme, der inddeles i implikation (relation) og overlapping: (forhold); 3) kombination, som er en relation til hvilken der ikke svarer noget forhold, idet kombination er en paradigmatiske forbindelseslinie hvilende paradigmatiske forbindelseslinie og følger altid korrelativ.

V>

5

- 5 -

For at anerkendes som alternation ræfæ en

kommutation i kenematikken være udtryk for mindst to plerematiske alternationer, da ellers ikke vil foreligge en korrelation. Saaledes anerkendes kommutationen e ; j i dansk som en alternation, da den er udtryk for mindst to plerematiske alternationer ("hænge" : "hang" - "rænd" & "mand"), nedens kommutationen JL ; e, jckr er et skifte, da den ganske enkelt forekommer i mere end eet eksempel udtrykkende den samme plerematiske forskel ("bide" ; "hed" - "lide" ; "led") men ikke som udtryk for mere end een plerematiske alternation. De alternerende enheder opstilles i serier, dvs rækker indeholdende et defineret antal enheder, og aabne rækker« dvs rækker indeholdende et udefineret antal enheder. Da antallet af prækenematiske materier altid er begrænset, findes der 1 kenematikken ingen aabne rækker. En tilsvarende inddeling paa grundlag af skifter er mulig men foretages ikke, da den ikke vil føre til noget senere anvendeligt resultat. Alternationsserierne inddeles videre i saadanne som danner kategorier, dvs seriemultipla, og saadanne som danner klasser, dvs aabne rækker af serier. Ved synkretisme forstås en ophævelse af en kommutation under givne betingelser; synkretismer der ophæver et skifte, benævnes overlapping; synkretismer der ophæver en alternation, benævnes implikation. Saaledes bestaar der en gensidig overlapping mellem j3 og b i dansk i udlyd, men ikke nogen implikation, da j) og b ikke alternerer. Paa lignende maade som ved alternation opstilles de implicerede enheder i serier og aabne rækker, og serierne opstilles i kategorier og klasser.

7S

6

6 •

Kombination er saa at sige bagsiden af synkretisme, idet obligatorisk synkretisme udelukker kombination. Studiet af kombinationerne maa imidlertid opstilles, indtil der er foretaget en inddeling af prækenematisk i arter og typer. Prækenematisk inddeles i fire arter: 1) signaler« 2) konnektiver. 3) konsonanter. 4) konstituenten.

Først udskilles de prækenematiske signaler« hvorved forstås prækenematiske a.terner, der inden for en længere prækenematiske fast ledsager dennes enkelte dele af en bestemt orden. Et eksempel paa et signal er 'fast akcent' i finsk og ungarsk, der fast ledsager det plerematiske syntagmatem ('ord'). Signaler markerer altid supradefinerede enheder, dvs enheder fra et højere plan, og der findes derfor ingen signaler i plerematikken. Signaler er relationsløse. Dernæst erkendes de prækenematiske konnektiver. dvs prækenematiske *er hvis eneste funktion er at forbinde, konnektere, intradefinerede enheder, hvorved forstås enheder der hører hjemme i samme plan som konnektiverne. Et eksempel paa et konnektiv er [V] i engelsk [thæke-i-g ~\ "taxes", hvor, j^ kun tjener til at forbinde jQ og jjs], modsat "taxis" hvori jQ indgår som

konstituent (se nedenfor). Der bestaar altid et gensidigt overlappingsforhold mellem konnektiver og prækenematemer af andre arter. De resterende prækenematemer inddeles i exponenter. dvs simultane prækenematemer, mellem hvilke der kan foretages en koramutation uden at der gøres brud paa linien? og konstituenten. dvs lineære prækenematemer, hvis koramutation

7

7 -

forårsager et "brud paa linien. Exponenter siges at karakterisere konstituenten at konstituere linien.

Bortset fra den ovenfor omtalte faste overlapping

mellem konnektiver og andre arter af prækenematemer* findes der ingen paradigmatiske forbindelseslinier paa tværs af inddelingen i arter. De prækenematematiske konstituenten inddeles i typer; centrale, marginale, og ambikonstituenten, efter

deres funktion. Som basis for inddelingen foretages en undersøgelse af sprogtilstandens prækenier indeholdende 1 konstituent, 2 konstituenten, osv. Inddelingen falder i flere afdelinger 1) de konstituenten, der alene kan udgøre en simplex prækenier!, erkendes som centripetale; 2) de konstituenten, der sammen med de under 1) erkendte centripetale konstituenten kan udgøre en duplex prækenier!, erkendes som centrifugale, for saa vidt de ikke allerede er erkendt som centripetale; 3) de konstituenten, der sammen med de under 2) erkendte centrifugale kan udgøre en duplex prækenier, defineres som centripetale, for saa vidt som de ikke allerede er erkendt som centrifugale; 4-) de konstituenten, der sammen med de under 3) defineres de centripetale kan udgøre en duplex prækenier, defineres som centrifugale, for saa vidt de ikke allerede er erkendt som centripetale eller defineres som centripetale. Centripetale konstituenten, der udelukkende kan udgøre duplexe prækenier sammen med centrifugale, benævnes centrale; centrifugale konstituenten, der udelukkende kan udgøre simplex prækenier sammen med centripetale, benævnes marginale. Centrale og marginale konstituenten viser sig, ikke at indgaa relationer. Fsy <*-< -l*sn~<*r cjr

ih*.

%

8

- 8 -

relationer eller forhold med hinanden. Centripetale og centrifugale konstituenten, der kan udgøre duplexe prækenier saavel ned centrale som ned marginale konstituenten, fordeles efter deres relationer og forhold mellem disse; løsgængere af denne type "benævnes ambikonstituenten. Her opstilles og studeres heterotypiske konstituentmængder. dvs mængder i hvilke der indgaa konstituenten af mere end een type, idet der abstraheres fra den omstændighed, at der i de fleste sprog tillige i saadanne mængder vil indgaa prækenematemer af andre arter (især exponenter). Disse mængder inddeles i sekvenser, dvs intradefinerede heterotypiske mængder, og blokke, dvs supradefinerede heterotypiske mængder. Heterotypiske mængder, der ikke er enten sekvenser eller blokke, og som altsaa er udefinerede, studeres ikke, da et saadant studium ikke vilde føre til noget senere anvendeligt resultat. Sekvenser inddeles videre i minimale og ikke minimale sekvenser. En minimal sekvens benævnes et tema og defineres som en sekvens indeholdende een og kun een centralkonstituent, eller ingen centralkonstituent men en eller flere ambikonstituenten kene vilde ikke føre til noget anvendeligt resultat. Exempels den engelske heterotypiske mængde [vsri] udgør een blok, der bestaar af to sekvenser, som tillige er temaer, idet der i kenematikken kun findes minimale sekvenser. Den maximale udstrækning af et prækenematisk tema er lig med den maximale udstrækning af en fri prækenier, der indeholder een og kun een konstituentsekvens, og et prækenematisk tema kan følgelig indeholde de samme

Sfkrulrtli'fc" ir/. En inddeling af blok-

9

- 9 -

grupper af centrifugal® konstituenten bon en e&adan prækenier og ikke andre. Det fremgaa heraf, at det altid er muligt at faetslaa antallet af konstituenttemaer i en given kæde, men kun muligt at "bestemme grænsen imellem to paa hinanden følgende temaer, dersom der imellem de i disse indgaaende to centripetale konstituenten findes en gruppe af centrifugale konstituenten, som ikke kan forekomme enten initialt eller finalt i en fri prækenier. Saaledes kan grænsen i dansk "vagt-ler" kun ligge paa det angivne sted, mens den i "læng-s-ler" kan lægges baade paa det ene og paa det andet af de to angivne steder. Efter opstillingen af de heterotypiske konstituentmængder studeres disses relationer og forhold paa lignende

maade som tidligere prækenematemes. Paa grundlag af erkendelsen af konstitueret-temaet inddeles exponenterne i typer: saadanne som karakteriserer en konstituentmængde, hvis maximale udstrækning falder sammen med temaets, de prækenematelake akcenter, og saadanne som karakteriserer konstituentmængder, hvis minimale udstrækning falder sammen med temaets, de prækenemateliske intonationer. Forskellen

mellem prækenematisk akcent og prækenematisk intonation er uafhængig af forskellen mellem 'tryk og 'tone'} saaledes udtrykker 'tone' i norsk og svensk prækenemateliske intonationer, men i kinesisk prækenemateliske akcenter.

Det synes at være en almindelig regel, at sprog der har akcent, tillige har intonation, men det omvendte er ikke tilfældet. Saaledes findes der i nyfransk intonation (ud-

7*

10

- 10 -

trykt ved modulation), medens der ikke findes akcent, idet de forskellige grader af 'tryk' i nyfransk ikke er kommutable enheder.

Der opstilles, paa lignende maade som ved konstituenterne, heterotypiske exponentmængder, der inddeles i sekvenser og blokke, og exponentsekvenserne inddeles i minimale og ikke minimale. Herefter studeres de heterotypiske exponentmængders relationer og forhold. Det er nu muligt med udbytte at studere de prækenemateliske heterogene mængder, dvs mængder bestaaende af prækenematemes af forskellige arter. Disse mængder inddeles i intradefinerede, der benævnes prækenemateliske syntagmer« og supradefinerede, dvs prækenemateliske. De prækenemateliske syntagmer inddeles i minimale, prækenemateliske Bvntagnatemers maximale, prækenemateliske storsyntagmers og syntagmer hvis udstrækning hverken er minimal eller maximal, prækenemateliske led. Et prækenematelisk syntagma er defineret som en heterogen mængde indeholdende mindst

een exponent; et prækenematelisk syntagmetem, som efter syntagme indeholdende een og kun een akcent. Saaledes er den danske prækenemateliske "M læbe" et prækenematelisk syntagma, der bestaar af to prækenemateliske syntagmatemes, idet den indeholder to akcenter (udtrykt ved *stærktrykT og 'svagtryk*).

Herefter studeres de heterogene mængders re-

lationer og forhold.

Efter erkendelsen af det prækenemateliske syntagmetem er det muligt at opstille og inddele de homotypiske mængder (hvorved forstås nænder bestaaende af

7**

11

- 11 -

p raske nemt em er af samme type), hvilket foretages i følgende orden: 1) konet i tuent mængder* a) mængder af central- konstituent, b) mængder af marginalkonstituent, c) mængder af ambikonstituent; 2) exponentrængder; a) akcentmængder, b) intonationrængder. Disse mængder inddeles hver for sig i intradefinerede, der benævnes grupper, og defineres som homotypiske mængder indeholdte i eet prækenematelisk syntagmetem; og supradefinerede, der benævnes bundter. Det følger af det prækenemateliske syntagmetems definition, at der i konematikken ikke findes exponentgrupper. Grupper inddeles igen i maximale og ikke maximale.

Herefter studeres de homotypiske mængders

relationer og forhold.

I grupperne har vi erkendt de syntagmatiske forbindelseslinier, paa hvilke de paradigmatiske forbindelseslinier, kombinationsrelationerne, hviler. Det er derfor nu muligt at studere disse og at opstille serier, kategorier og klasser paa grundlag heraf. Endelig inddeles konnektiverne og signalerne i typer efter de enheder, de henholdsvis konnektiver og signaliserer* konnektiver for prækenematemes, prækenemateliske temaer, grupper, syntagmetemes, led, storsyntagmer og syntagmer i almindelighed} signaler for plerematemes, pleremateliske syntagmatemes, led og storsyntagmer. Hermed er syntesen tilendebragt.

Sio

12

- 12 -

Paa grundlag af den prækenematiske syntese er det nu muligt at foretage en yderligere operation, hvorved prækenematerne reduceres til kerner. Denne operation falder i to hovedafdelinger, der hver igen falder i flere underafdelinger. I Først behandles prækenematener, der indgaar i relationer eller forhold. 1) Dersom to prækenematener, mellem hvilke der bestaar en relation eller et forhold, forekommer under indbyrdes eksklusive betingelser, reduceres de til eet kenematem. Saaledes bestaar der mellem dansk d og _ et skifte ("vid" j "vidde", "bred" j "bredde", osv), og da de to prækenematemer forekommer under indbyrdes eksklusive betingelser (_ forekommer kun i final stilling efter 'vokal' og fakultativt efter J*), reduceres de til eet kenematem. St andet eksempel, der bygger paa kombinationsrelation, er den danske gruppe uh . Prækenematemet p forekommer aldrig uden for gruppe (ph i "pil" etc, ps i "laps" etc, pr i "pral" etc, osv)5 følgelig lader det sig gøre at reducere gruppen ph til eet kenematem, idet ph vælges, fordi h af de prækenematemer, med hvilke p indgaar i gruppe, har de færreste kombinationsmuligheder. 2) Dersom to prækenematener, mellem hvilke der bestaar en relation eller et forhold, forekommer under betingelser, der ikke er indbyrdes eksklusive, gælder følgende; a) central- og ambikonstituent, exponenter, og konnektiver reduceres direkte til kenematemer} b) marginalkonstituent, der forekommer baade initialt

81

13

- 13 -

og finalt, reduceres ogsaa direkte til kerner; c) marginalkonstituent, der ikke forekommer baade initialt og finalt, reduceres til kenematemgrupper bestaaende af saadanne marginalkerner, som de har relation eller forhold til, og som ikke tilsammen udgør en iøvrigt erkendt gruppe eller er indbyrdes synkretiseret. Et eksempel herpaa er dansk kenematisk marginalkonstituent, der kun forekommer i final stilling, og som altsaa skal reduceres til en kernergruppe; der hestaaer et overlappingforhold mellem og n , og da denne overlapping træder i kraft eller

er en præ-

kan træde i kraft foran g , og gruppen ng ikke iøvrigt er erkendt, er det aabenbart, at der bestaar et (kombinations)relation mellem

og g . Det sluttes heraf, at den ved udtrykte kernergruppe bestaar af ng . XI. Dernæst behandles prækenematener, der ikke indgaar i relationer eller forhold, a) prækenematiske central-, signaler og ambikonstituent samt prækenematiske exponenter/og konnektiver reduceres direkte til kerner; b) prækenematiske marginalkonstituent, der forekommer baade initialt og finalt, reduceres ogsaa direkte til kenematemer; c) prækenematiske marginalkonstituent, der ikke forekommer baade initialt og finalt, reduceres til kernerexponenter, der benævnes jorosodier. Et eksempel herpaa er dansk h og lettisk 'stød'2.

1 Et kenemK er en kenematisk konstituent, 2 Det danske 'stød*' er muligvis et signal.

n

14

14 -

Efter denne reduktion maa der foretages en syntese, der udføres efter samme regler som i prækenematikken, og hvis forman! "blot er at foretage de nødvendige omplaceringer.

Sluttelig opstilles det kenematiske system,

hvori hver enkelt enhed er defineret ved sine relationer

og forhold. Visse kenemater, fx signaler, vil være defineret som $x \pm y$ løsgængere, dvs derved at de ikke indgaar i nogen relationer eller forhold.

s?

15

Tilføjelse til s. 14.

Haar keneraateraerne er erkendt som saadanne*

indføres følgende terminologi til afløsning af den for

pyaBgt«x«aadtaK præke nemat enerne anvendte: exponent benævnes nrosodi konstituent

ii

kenem

central

i!

vokal

marginal

n

!◆

konsonant arnbikenera stavelse

«•

ambi*

(l

syntagmatera

i«

si

16

- tsr-

II Plerematlk.

Ligesom de kenematlske operationer maa ogsaa de plere- m&tiske operationer begynde med en kommutat
1 ons pr øv ft. Ved denne re- duceres kenemateraæængder til udtryk for plerematiske enheder; disse
keneæatemængder kaldes kenler (sæl. ovfr. p. 5)» der bestaar at gen- sL digt afhængighedsforhold
mellem kenematlk og plerematlk saaledes, tt den plerematiske kommutationsprøve er forudsætning for den
kenemati- ske, og erkendelsen af (pr*)kenematarnerne og deres relationer er for- udsætning for de
plerematiske operationer. De ved den plerematiske

kommutationsprøve erkendte kenler tillader WWWWWtøW at erkende de bagved dem liggende form-
enheder. plereaaterne. Imidlertid gælder det ligesom for den kenematlske kommutationsprøve, at de ved
den plerematiske kom- æu■aylonsprøve fundne elementer ikke med sikkerhed kan betragtes som
irreduktible; til irreduktible enheder aaar man fbrst gennem yderligere operationer. Liget de ved den
kenematlske kommuta ti ons prøve fundne enheder benævnes prækenematemer, benævnes dærfør de ved
den pleremati- ske kommutat! ons pr sive fundne enheder orætdcrematemer. For at kunne foretage de
operationer, hvorved prøplere- matemerne reduceres til pleremaiemer, maa der (ligesom i kenematikken)
foretages en syntese af de prøplereraatiake enheder. Syntesen foregaar gennem et studium af relationer og
forhold, og disse er de samme som i kenematikken (se ovfr, p. 4), ligesom der overhovedet viser sig at vtsre
en overraskende paralle.ilisme imellem kenematikken og pleretuatikken saa vel med hensyn til Inddelingen
af elementerne i arter og typer, serier og kategorier, som med hensyn til den orden, i hvilken de syn-
tetiske operationer og radakt ionerne nua foretages. Der begynias ligesom i jpenematikken med et studium af
præplarematarnernes kommutationer: alternationer og skifter, o.v med præplerematemernes synkretismer:
implikationer og overlappings.

17

2?

It-

Da en relation beror paa en korrelation, og da eitteiAatiien er en relation, bliver der 1 pierematikken kun tale om at erkende alternationer, for saa vidt to eller flere komrautationærækker krydser hinanden. Imidlertid er det i præplerematikken meget sjældent, at man finder koræutat i ons rækker, der ikke krydses med andre kommutationsrækker (tilfældet forekommer f. ex. i maldu). Det normale er, at der er krydsning, enten saaledes, at to dimensioner inden for samme »flexionskategori™ krydser hinanden (f. ex. to- og llerdimensionale kasussystemer), eller saaledes at to *flexionskategorier* krydser hinanden (f. ex. et endimensionalt kasussystem med et en-dimensionalt nuraerussystem), eller saaledes at en »flexionsdiraen-slon* krydses med den korrosutationsrække, som udgøres af de »ord1, der er modtagelige for den paagældende »flexion1. De alternerende enheder opstilles i serier og aabne rækker, og serierne inddeles i kategorier og klasser (of. p. 5). (Det vil forstås, at kategorierne i store træk bl. a. falder sammen med det, der aim. gaar under navnet »bSjningskategorierne*, dog saaledes at disse kun foreligger i en foreløbig afgrænsning og kan blive genstand for reduktioner paa grundlag af de følgende syntetiske operationer,)

En kategori kan foruden at foreligge i sin fundamentale form tillige foreligge reverteret. Saaledes er f. ex. status reverteret kasus, »objektiv konjugation* er reverteret kasus- eller ar-tikelkategori (alt efter de sprog, hvori den forekommer); f. latin er desuden numerus 1 verbet en reversion af numerus i nominet (idet en række som currunt katalyseres til 1111 ourruryt el. lign ses det, at numerus i verbet er bestemt af (»styret af*) numerus i nominet (»subjektet *); numerus i nominet vælges "frit", numerus i verbet er syntagmatisk bestemt og kan altsaa ikke vælges "frit" i en række, der er katalyseret til bunds). Ligeledes er i latin person

ex. i

• #

*4

L—

18

17 -

*

i nominet en reversion af person i verbet. Det vil vise sig, at i alle sprog, hvori der forekommer baade genus og numerus, krydser disse hinanden, saaledes at de udgør en præpierematisk kategori (eller del af en præplerematisk kategori, dersom f. ex. genus-numerus krydses videre med kasus el. lign.), og ligeledes vil person-diatese og tempus-aspekt altid, selv om baade person og diatese forekommer og selv om baade tempus og aspekt forekommer, staa som to enkeltkategorier (eller kategori-dele, dersom f. ex. KWWftW person-diatese og tempus-aspekt krydses indbyrdes, eller dersom den ene af dem eller de begge krydses videre med modus, og saa fremdeles). Genus er altsaa aldrig en kategori for sig, og det samme gælder numerus, person, diatese, tempus, aspekt, dersom de alle forekommer i sproget.

19

— 18 —

P'i.h basis af de erkendte alternationer og skifter opstilles henholdsvis implikationer og overlappings. De implicerede enheder opstilles i serier og fvbvbn« rækker, og serierne inddeles i saadanne der danner kategorier, og saadanne, der danner klasser, . Pmplereæ&tesjerne inddeles i 3 arter (idet signaler ikke évløterer, -ne ov-fr, p. 6): 1) konnektiver, 2) exponenter. j») konat i-tuenter.

De præplerematiske konnektiver er saadanne, hvis eneste funktion er at forbinde præplere mut lake enheder, rørow f\$W Bi exeiapel er det præplerematiske konnektiv, der i dansk udtrykkes ved f i. "mandsling*. De resterende præplerematemer inddeles i exponenter og konstituenter f dvs. henholdsvis karakteriserende og konstituerende elementer. De præplerematiske konstituenter er defineret ved at være kategori dannende, medens de præplerematiske konstituenten kun kan røre klassesdannende. (Exponenterne er altsaa defineret anderledes i piererne, tikken end i kenemetikken, hvilket tenger sammen med. at i kønnetikken findes ingen aabne rækker og følgelig heller ingen lidas-ser; of, p. 5.) Til de præplerematiske konstituenten er vil i henhold til denne definition i almindelighed hsfre ikke blot »bttjningselomenter1, men ogsaa tie pr lasere »præpositioner* samt visse »pronominer*, f. de »personlige f,

ex.

De præpierematiske konstituenten lader sig inddele i typer: MÆt, T-fil£, fi&r-gl.S&le og pÆh ikon? t ltu enter. En centralkonstituent saadan, der i forbindelse med exponenter*, mon uden tilføjelse af andre

konstituenten kan udgøre en fri form

er en

20

- 19 -

De præpleraatiske konstituenten lader sig inddele i typer: centr? .ie. marginale og ambikrutstituenten. Proceduren svarer til den kenaras.tiske (p. 7): de konat,ltue&ter, der alene, dvs, uden tilføjelse af andre konstituenten, kan udgøre en l'ri form, erkendes som centri- petal©, f. ex. dansk "mørk1', Krødn; de koas ti tu enter, der aummn rued de centripetale k«n udgøre en fri form, erkendes som centrifugale, for saa vidt de ik-.e allerede er erkv.ndi aom centripetale, f, ex, dansk "tus-" og "-e" i "tes-mørk-e"; proceduren fortsættes som i kanernetik- ken, og sluttelig benævnes saadanne centripetale konst.ituenter, der udelukkende kan udgøre frie former sammen med centrifugale, central- ■ / kone11 tuenterf f, ex. dansk "-vorn" i "u-vorn", "-gynd©" i "be-gynd-e", medens aaadanne centrifugale konstituenten, der udelukkende kan udrør© frie former sammen med centripetale, benævnes marginalkonatltuenter. Centripetale og centrifugale konstituenten, der kan udgøre frie former saa vel med oentrale som med marginale konsti- tuenter, benævnes, for saa vidt de er løsgængere, amb ikons titu ent er: hertil hører bl, a. da. "mørk" (jf. "(tus-)mørk-e", "mbrk-e-brun") og "rød*1 (jf* "rød-ilg", "rød-brun"). kfter denne inddeling kan man behandle de heterotypiske konst.ituentgiængder (smi, p. o). Blokke exist,erer naturligvis ikke i pier&matikken, da der her ikke findes noget supradefinøret, Sekven- serne inddeles i temaer og sekvenser større end et teiafi. (Temaet dæk- ker i omfang det hævdundne begreb "tema" eller "»tamme",) Om fornø- dent (dette afhænger af det enkelte sprogs struktur) gøres rede for de heterotypiske konstituentraængders relationer og forhold. Haar temaet er erkendt, kan de præpleraatiske exponenter paa grundlag af denne erkendelse inddeles i typer: saadanne, som ka- rakteriserer en konstituentmængde, hvis maximale omfang falder med temaet« (disse kaldes intense exponenter, og naar der bortses fra

f, ex, "tus-"

sammen

*1

21

\

- 20 -

d© reverterede kategorier, vil de exponentk&tegorler, der falder lna herunder, 1 alt væsentligt være »kasusT, *numerus-genus *, 'artikelkategorien* m. v.), og saadanne, som karakteriserer kon- stituentmængder, hvis minimale udstrækning falder samsen med tema- ets (disse kaldes extenso exponenter, og naar der bortses fra de reverterede kategorier, vil de exponentkabegoniert der falder lnd herunder, l alt væsentligt være 'person-diatese', 'aprøkt* (herunder raedindhefattet 'tempus'), 'modus' ro, v«). De høterotypiske ex'ponentmøng&or (som altid er sekvenser, da blokke ikke eksisterer l ploreanatlkken) Inddeles l minimalo og ikke-minimale, dersom dette i det pn&gorldende sprog viser air at være af latyding.

Paa grundlag heraf Inddeles.de heterogene mængder, syntagmer- ne, l 3 rata gana terner, dvs. syntagmer, der af exponent er kun indeholder Intense knyttede til eet og samme tema, stovsvntagmer. dvs. syntagmer af maximalt omfang, og l&d, dvs. syntagmer, hvis omfang hverken or minimalt eller maximalt. Herefter studeres de heterogene mængdens relationer og for- hold. Skifterne mellem de heterogens mængder danner aabne rækker, som i meget store træk svarer til 1st hævdundne hegreh "sætningsleddene", De hoæotypiske mængder kan nu studeres; l) konst itu ent- mængderj a) mængder af oentralkonstituenten ("corepogita"), b) mængder af warginalkcnstttuenter ("«mffixophobninger"), c) mængder af ambi- konstituenten; 2) exponentmængderi a) mængder af intense, b) mængder af extense, Alle homotypiske mængder vil i pierernetikken være grupper, l modsætning til keneæaiikken findes der i plerematikken o^saa nentgrupper, (Jrupperne inddeles igen i maximal e og ikke-maxima le, Herefter studeres de homotypiske mængders relationer og forhold (f. ex, i latin komxutatlaner og synkretismer imellem exponeatmængder bestaaende af kasus og nuroerus-genus),

expo-

ifo

22

l

- 21 -

Paa grundlag af studiet af frutterne opstilles nu >Q?D- binat i ons relationerne, dvs. Ae korrelativt "bestemte paradigmatiske forbindelseslinier, der hviler paft den i grupperne erkendte syntagmatik.

Herefter studeres As paradigmatiske forbindelseslinier, der hviler pas. syntagmatiske forbindelseslinier mellem heterogene enheder. Hise paradigmatiske forbindelseslinier danner funktionsklasser (identisk med det, der i elmslov. PrIn- cipes de gravrsire gAnérale, er kaldt, "funktionelle kategorier", og i store træk svarende til det traditionelle begreb "ordklasser"). Sluttelig inddeles korrektiverne i typer efter de enb.ed.es de konnekter: konnaktiver for syntagmaterner (f, ex. Ao danske former kony. fru, der swa betragtes som konge. frue plus ot konnek- tlv med negativt udtryk), konnaktiver for syntagmer (f. ex. lat, -qug), konnaktiver for ftorsyntagmer (f. ex. du. men), konnaktiver for pmplerematerner (f, ex. I mand-s-Ung). o. s aal. vid.

Paa grundlag af den præplerematisk syntese foretages nu en yderligere operation, hvorved praploremuteiaerne reduceres til pi&r&m terner.

Dersom to præpie remat orner, mellem hvilke der best&ar en relation eller et forhold,, forekommer under jmdbyrdes eksklusive beting- eiser, reduceres de ti.l eet pi a remat em. Herved identificeres de re-

vertered® kategorier med de tilsvarende fundamentale (f, ex. numeruø i verbet med numems i nominet, status med kasus, oøv,), Haar to præ- plerematniske exponent er, dur hdrer til samme kategori, Ikke forekommer uden for kompleks (dvs. homoifcaiegoriel mængde), reduceres de til

een

plerematisk exponent. Herved reduceres visse pmplerematiska og cellekomplex reduceres til plerematisk

exponen-

ter til plerematisk celler,

23

v>

- 22 -

exponent (morfem) (jf, Hjelmslev, La catégorle des oas I p. 14-1), (ovfr.p. 1 2 ff,) Til de øvrige i kenemntikken foretagne reduktioner/svarer intet 1 plerematlkken, fordi man her ikke kan adskille Initial og final stilling (idet udtrykket er Irrelevant), Efter denne reduktion maa der foretages en syntese, der udfører efter de samme regler som I præplerematlk^en, og hvis formaal "blot er at foretage de nødvendige omplaceringer. Herunder vil der især blive tale om to slags omplaceringer: 1) Som pleremaisk alternation anerkendes kun en pmplereraatlsk al- ternat ion, der hviler paa en korrelation, hvori der kun indgaar »rak- ker af enheder hørende til samme art. I henhold hertil inddeles de præplerematisk alternationer 1 plerematlske alternationer og skif- ter. Det vil her hl, a. vise sig, at 1 vore sprog »person1 1 pro- nominet maa identificeres med »person* 1 verbet, men da pronominet er et syntagmatern og altsaa hestaar af elementer af forskellige ar- ter, maa »person* 1 pronominet opfattes som en exponent, og som knyttet til et tema udtrykt ved nul. 2) Haa grundlag af sty^elsesforhold opløses de præplerematisk kate- gorier, der hestaar af mere end een plerematisk kategori (so ovfr, P. 17).

Sluttelig opstilles det plerematlske system, hvor hver enkelt enhed er defineret ved sine relationer og forhold. De plerematlske exponenter benævnes morfemer. konstltuenterne nieremerT oentralple- remerne s errant emer t margin&lpleremerne derivativer.

4*